

estetiikan teologiasta. Ortodoksisen David Bentley Hartin *Beauty of the Infinite* (2003) olisi tarjonnut vastapainoa kirjassa esiintyvälle syntisyyden korostukselle; Redeker esittää, että kristillisen antropologian erityispiirre on käsitys ihmisen syntisyydestä. Hart kuitenkin osoittaa, että on mahdollista ajatella, että ihmisen asema Jumalan silmissä kauniina Jumalan kuvana on syntisyyttä perimmäisempi totuus ihmisestä.

MIIKKA ANTILA
TEOL. TRI., JANAKKALA

HARRI KOSKELA

Lapseni elää aina sydämessäni: Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. Diss. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja, 1459–2681: 114. Porvoo: Bookwell 2011. 357 + 8 s.

Harri Koskelan väitöskirja on pastoraalipsykologinen tutkimus, joka kuuluu käytännöllisen teologian alaan ja edustaa metodologialtaan fenomenologis-hermeneuttista tutkimusperinnettä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lapsen menetyksen merkitystä vanhempien spiritualiteetin muotoutumiselle. Tutkimusaihe on tärkeä ihmisen olemassaolon, ilmiön syvällisen ymmärtämisen sekä käytännöllisten auttamisammattien toiminnan kehittämisen kannalta. Myös perheiden hyvinvoinnin ja selviytymisen näkökulmasta tutkimus tuo tietoa, jota sekä perheet itse että vertaistukijat voivat hyödyntää. Tutkimus nivoutuu aikaisempaan tietoon, joskin aiemmassa tiedossa olevaa ”aukkoa” tekijä olisi voinut eksplikoida enemmän. Nyt aiemman tiedon esittely jää osin referaattimaiseksi. Tutkimuksen kysymyksenasettelu on laa-

ja ja moninainen. Esimerkiksi toinen tutkimuskysymys, kuinka vanhemmat suhtautuvat lapsensa menetykseen, ja tutkimuskysymys neljä, kuinka vanhemmat käsittelevät lapsensa menetystä, ovat lähellä toisiaan ja ne olisi voinut yhdistää.

Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkijan esiymmärrys on esitetty työn alussa pääluvussa kaksi. Kahdessa viimeisessä alaluvussa on erikseen referoitu suomalaisia ja kansainvälisiä aihetta koskevia tutkimuksia. Tekijä on perehtynyt erittäin hyvin aikaisempaan tutkimustietoon, joskin sen esittäminen olisi voinut olla analyttisempää. Tekijä erittelee kuitenkin oman tutkimuksensa ontologiset, epistemologiset ja metodologiset lähtökohdat. Sisällöllisestä ja menetelmällisestä hallinnasta on osoituksena laaja, yli 300 viitettä kattava kirjallisuusluettelo, johon sisältyy pääasiassa tieteellisiä, korkeatasoisia julkaisuja. Joitakin oppikirjoja, pro gradu -tutkielmia ja yleistajuisia lehtiartikkeleita siihen kuitenkin sisältyy, vaikka kyse on väitöskirjasta. Joissain kohdin Koskela käyttää toisen käden lähteitä sen sijaan että tukeutuisi alkupe- räisartikkeleihin. Tekijä on valinnut kirjallisuuden merkitsemistavaksi alaviitteet sivujen alareunassa, jolloin hän myös kommentoi kirjallisuutta viitteissään.

Koskela on päätenyt tutkimuksessaan metodologisesti kunnianhimoisiin valintoihin. Hän yhdistää lähtökohdaksi olevaan fenomenologis-hermeneuttiseen ajatteluun narratiivisuuden ja grounded theory -menetelmästä peräisin olevan analyysitavan. Ratkaisu on epätavallinen, mutta tekijä pyrkii perustelevaan valintansa. Menetelmä-luku on osittain oppikirjamainen.

Tutkimuksen empiirisenä lähdeaineistona on käytetty kirjeitä. Tekijä arvioi itse aineistonsa riittäväksi. Kirjoitelman laatijoiden haastatteleminen olisi saattanut vielä rikastuttaa aineistoa, koska kirjoituksista saatavaa tietoa ei ole

voinut täydentää. Osa kirjoittajista on ilmaissut halunsa tulla haastatelluiksi. Koskela on kutsunut kirjoittajat lehti-ilmoituksilla, joissa on pyydetty tekstejä pro gradu -tutkielmaa varten. Näitä kirjoituksia on kuitenkin käytetty myös aineistona lisensiaatintutkimukseen ja väitöskirjaan. Tekijän mukaan tämä aineiston jatkokäyttö ei ole eettisesti arveluttavaa; lähdeaineisto on jo useita vuosia vanhaa, se on kerätty vuosina 2003–2004. Koskela kuvaa aineistonkeruun ja analyysin huolellisesti ja perinpohjaisesti. Tutkimuksen toteuttamisen kuvaus olisi sen sijaan voinut olla nykyistä tiiviimpi, jolloin toistolta olisi välttytty. Tutkija osoittaa hallitsevansa valitsemansa metodologian riittävästi pystymällä tuottamaan vastaukset tutkimustehtäviinsä.

Tutkimustulokset ovat mielenkiintoisia. Ne sekä täydentävät aikaisempaa tietoa että tuovat uutta. Tutkimuksen tulososa on laaja. Tulokset on esitetty kolmessa pääluvussa: ”Lapsen menetyksen vaikutukset vanhemman spiritualiteettiin ja vanhemman suhtautuminen menetykseen”, ”Vanhemman psyykkiset ja hengelliset prosessit selviytymisen keinoina” sekä ”Lapsen menetys ja vanhemman jumalasuhte”. Tyypikkertomukset jumalasuhteen vaihtelusta lapsen menettämisen jälkeen ovat uutta tietoa. Kahdessa ensimmäisessä pääluvussa on kymmenen alalukua ja viimeisessä kahdeksan. Tulososaa olisi voinut parantaa analyysia jatkamalla, jolloin tulokset olisivat entisestään eheytyneet, abstrahoituneet. Myös alaluvut olisivat näin saaneet nykyistä tuoreemmat nimet. Osa tuloksista on nimetty sisällöstä käsin erinomaisesti. Väitöskirjatyön otsikko ”Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa” on lähes sama kuin ensimmäinen tutkimustehtävä sekä samoin sanoin ilmaistu kuin analyysilla aikaansaatu ydinkategoria.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tuottama uusi tieto olisi mahdollistanut sisällöllisesti nyt esitettyä rikkaamman otsikon ja abstraktimmat kategorioiden nimet. Tulospöytä on haluttu elävöittää autenttisilla aineistolainauksilla sekä viittauksilla aiempaan kirjallisuuteen. Toinen vaihtoehto olisi ollut kuvata omat, analyysin tuottamat tulokset selkeästi ja vasta pohdinnassa tarkastella tuloksia aiemman tiedon valossa.

Kritiikistä huolimatta on todettava, että Koskelan tutkimus tuottaa arvokasta tietoa, joka lisää ymmärrystä lapsensa menettäneiden vanhempien selviytymisestä ja Jumala-suhteesta. Tieto auttaa ilmiön ymmärtämisessä perheitä itseään sekä auttavia toimijoita eri ammattialoilla. Myös teoreettiset tulokset ovat tärkeitä.

Tutkimuksen luotettavuustarkastelu on raportissa omana pääluokanaan. Luotettavuuden pohdinta olisi voinut olla nykyistä syvällisempää lähtien esimerkiksi valitun metodin luokittelukriteereistä. Pohdintaosassa tutkija kokoaa yhteen tutkimuksensa keskeiset tulokset ja tarkastelee tutkimuksensa merkitystä lyhyesti. Jatkotutkimusaiheet olisivat ansainneet enemmän huomiota.

Tutkimusraportti on rakenteeltaan tasapainoinen. Kuviot ja taulukot ovat onnistuneita, ja niitä on käytetty sopivasti selkiyttämään ilmaisua. Liitteet ovat asianmukaisia. Tutkimuksen kieli on erinomaisista. Tyyli noudattaa ymmärtävälle ja tulkinnalliselle tutkimukselle ominaista tieteellistä ilmaisua. Kirjan ulkoasu on erittäin kaunis. Koskela hallitsee sekä aiheensa että käyttämänsä menetelmät. Hän on tuottanut mielekkäitä ja kiinnostavia tutkimustuloksia, joilla on sekä käytännöllistä että teoreettista arvoa.

**PÄIVI ÅSTEDT-KURKI
PROF., TAMPERE**

HILJaisuUS (ELOKUVA)

**Ohjaus: Sakari Kirjavainen.
Käsikirjoitus: Esko Salervo.
Ensi-ilta 9.12.2011. Kesto
110 min.**

Suomi oli toisessa maailmansodassa ainoa maa, joka kuljetti kaatuneet sotilaat kotiin haudattavaksi. Talvi- ja jatkosotien aikana vuosina 1939–1945 noin 83 000 sankarivainajaa kuljetettiin kotiseudulle sotatoimialueelta. Kaatuneiden evakuointikeskuksissa rintaman tuntumassa työskentelevien miesten ja naisten työ oli väheksyttyä mutta henkisesti raskasta. Siihen kuului arkkujen valmistus sekä rintamalta kannettujen vainajien asettaminen arkkuun ja siistiminen siihen kuntoon, että heidät saattoi lähettää omaistensa haudattavaksi. Toisinaan kaatuneita piti myös hakea rintamalta ja vaarallisistakin paikoista rintamalinjojen välistä.

Joulukuussa 2011 ensi-iltansa saanut kotimainen sodadraama *Hiljaisuus* sijoittuu jatkosodan kevääseen vuonna 1944, rintamalinjojen takana sijaitsevaan kaatuneiden kokoamiskeskukseen. Se on vaikuttava, erilainen sotaelokuva, joka keskittyy sodan sijaan kuvaamaan ihmisten toimintaa poikkeusoloissa. Keskiössä ovat kaatuneiden kokoamiskeskukseen komennettujen miesten ja naisten suhteet sekä toisiinsa että kuolemaan ja kuolleisiin. Samalla käsitellään pelon, kunniantunnon, petoksen ja sankaruuden kysymyksiä. Katsomiskokemus on intensiivinen ja herättää paljon ajatuksia.

Elokuvasa kaatuneiden kokoamiskeskus sijaitsee monella tasolla maailmojen välissä, liminaalitasolla. Keskuksen ”asiakkaat”, sodassa kaatuneet, ovat elämän ja kuoleman välissä sekä matkalla tykinruoan statuksesta sankarivainajiksi. Sotilaan asemapaikkana keskus on sotatoimialueen ja kotirintaman välissä paitsi konkreettisesti, myös sosiaalisesti. Siellä työskentelevät ovat

palvelukseen mutta ei taisteluun lähetettyjä, eivätkä he kotirintaman silmissä ole oikeita sankareita. Lisäksi asemapaikka on heidän todellisesta elämästään irrallinen, väliaikainen saareke, jossa kaikki siviilielämän säännöt eivät päde. Jatkosodan poikkeusoloissa järjestystä pyritään pitämään yllä ankarin säännöin, mutta samalla kohtalon sattumanvaraisuus ajaa itsekkäisiinkin ratkaisuihin rangaistuksen uhkasta huolimatta.

Elokuvan alussa kolme miestä on komennettu työhön kokoamiskeskukseen, missä heidän edeltäjänsä ovat menehtyneet tykistötulessa. Työn luonne tulee heille yllätyksenä. Silpoutuneet vainajat tuodaan työstettäväksi suoraan rintamalta. Jäätyneiden ruumiiden sulattamiseksi palavaa tulisijaa on valvottava ruumisriihessä läpi yön. Kaksi miehistä on nuoria, ison talon poika Antti ja hänen renkinsä Eino. Heidän suhteessaan kaveruuden ja hyväksikäytön raja on hiuksenhieno, kun omaisuus, työteliäisyys ja velvollisuudentunto ovat jakautuneet miesten välillä epätasaisesti. Joukon vanhin, Korpikangas, on opintonsa keskeyttänyt entinen lääketieteen opiskelija, jonka mielenterveyden sanotaan järkkyneen. Hauraudessaankin Korpikangas nousee miesporukan vahvaksi lenkiksi, joka ei pelkää vainajia yövuorossakaan vaan kommunikoi niiden kanssa. Elokuva hyödyntää hienovaraisesti suomalaista kansanuskoa.

Hiljaisuus ei vertaile tai kontrastoi keskenään erilaisia käsityksiä kuolemasta ja ikuisuudesta. Kuoleman käsittelyssä se sivuuttaa kristillisen viitekehyksen lähes täysin. Yksikön tehtävänä on käytännöllinen ruumiista huolehtiminen, kun varsinaisen siunaus tapahtuu vasta kotikylässä. Kokoamiskeskusta johtava sotilaspappi on ennen kaikkea upseeri ja byrokraatti, jonka työnä ovat vainajien osalta materiaaliset ja lailliset kysymykset enemmän kuin henkelliset. Huoli kuolleiden henkisestä voinnista kaivaa vain maallikoita.